

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL**

Seduta ta' nhar l-Erbgħa, 25 ta' Ottubru, 2023.

Numru 9

Rikors maħluf numru 304/2020/1 NC

Aġenzija għal Infrastruttura Malta

v.

***Pitrolo Salvatore Restauri e Costruzioni
Limited; u b'dikriet tal-24 ta' Novembru
2020, l-isem tas-soċjetà konvenuta ġie jaqra
Restoration and Construction Services
Group Limited***

1. Dan huwa appell tas-soċjetà konvenuta minn sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fid-29 ta' Settembru 2022 illi laqgħet talba tal-aġenzija attriċi u ikkundannat lill-konvenuta appellanti tħallas danni ta' sebgħa u għoxrin elf, mija u tlieta u tmenin euro u sittin ċenteżmu (€27,183.60) talli naqset milli tidħol f'kuntratt mal-attriċi meta l-offerta tagħha ntlagħget wara sejħa għal offerti għal kuntratt pubbliku. Il-fatti rilevanti huma dawn:

2. L-aġenzija attriċi bħala awtorità kontraenti għamlet sejha għal offerti għal kuntratt pubbliku “*for resurfacing works of various rural roads*”. Fost il-kondizzjonijiet tas-sejha hemm dik, taħt “*general rules governing tenders*”, li tgħid hekk:
- »8.1 Tenders must remain valid for a period of 90 days after the deadline for submission of tenders
- »... ..
- »8.5 The recommended bidder must maintain his tender for a further 60 days from the date of notification of award.
- »... ..
- »12.1 Tenderers may amend/replace their tenders until the expiry of the deadline for submission. No tender may be amended or withdrawn after the deadline for submission.
- »... ..
- »12.3 In instances where no bid bond is requested¹ and the recommended tenderer withdraws his offer between the deadline for submission and the date of expiry of the validity of the tender, he shall be liable for the payment of any difference between his offer and the awarded offer.«
3. L-offerti kellhom isiru sal-15 ta' Marzu 2019 u għalhekk kellhom jibqgħu jorbtu sat-13 ta' Ġunju 2019.
4. Is-soċjetà konvenuta għamlet offerta għal xi partiti tal-kuntratt qabel il-15 ta' Marzu 2019, u l-aġenzija attriċi, b'ittra tas-6 ta' Mejju 2019, għarrfitha illi l-offerta tagħha għal żewġ partiti – *lot 1* u *lot 3* – intlaqgħet.
5. Għalhekk l-attriċi sejhet lill-konvenuta sabiex tiffirma l-kuntratt relativ fi żmien ġimagħtejn (“*within two weeks*”). Taħt il-klawsola 8.5 tal-*general rules* l-offerta kellha għalhekk tibqa' torbot sa mill-inqas il-5 ta' Lulju 2019, jew xi jumjejn iżjed jekk l-ittra tas-6 ta' Mejju 2019 ma waslitx għand il-konvenuta dakinhar stess li ntbagħtet.

¹ Il-klawsola 8 tal-“*instructions to tenderers*” tgħid hekk: “*No tender guarantee (bid bond) is required*”.

6. Gara iżda illi b'ittra tal-31 ta' Mejju 2019 – u għalhekk waqt illi l-offerta kienet għadha torbot – il-konvenuta għarrfet lill-attriċi illi:

»... ..with great regret I am forced to give up to the following tenders:

»... .. Lot 1

»... .. Lot 3

»My surveyor also tells me that is [recte, it] has become impossible to accept this tenders because our suppliers that gave us offers for the tenders now ask for a price for the material much higher than the moment we submitted the tender offers.«

7. Dakinhar stess l-attriċi weġbet lill-konvenuta illi l-kondizzjonijiet tas-sejħa ma jippermettulhiex illi tinħall mill-offerta u għalhekk tatha żmien biex tieġu lura dak li qalet fl-ittra tagħha. Billi l-konvenuta baqgħet ma resqitx biex tiffirma l-kuntratt, dan ingħata lil oblatur ieħor għalkemm l-offerta ta' dan kienet aktar għalja minn dik tal-konvenuta,

8. L-attriċi mbagħad fethet din il-kawża tallum u talbet illi l-qorti:

»1. tiddikjara ... illi s-soċjetà konvenuta permezz tar-rinunzja tagħha ikkawżat danni lill-esponenti;

»2. tillikwida l-ammont ta' danni sofferti mill-esponenti kawża tal-istess rinunzja;

»3. tikkundanna lis-soċjetà konvenuta sabiex tħallas id-danni hekk likwidati lill-esponenti;

»bl-ispejjeż«

9. L-ewwel qorti iddeċidiet hekk:

»... ..

»2. tiċġad l-eċċezzjonijiet ... tas-soċjetà konvenuta sa fejn kompat-
ibbli ma' din is-sentenza;

»3. tilqa' l-ewwel talba tal-aġenzija attriċi hekk kif dedotta fir-rikors
maħluf tagħha;

»4. tilqa' it-tieni u t-tielet talba tal-aġenzija attriċi b'dana illi tillikwida l-
ammont ta' danni sofferti minnha fis-somma ta' sebgħa u għoxrin elf,
mija u tlieta u tmenin Euro u sittin ċenteżmu (€27,183.60) u b'hekk
tikkundanna lis-soċjetà konvenuta *Restoration and Construction
Services Group Limited* tħallas lill-aġenzija attriċi s-somma ta' sebgħa

u għoxrin elf, mija u tlieta u tmenin Euro u sittin ċenteżmu (€27,183.60).

»Finalment, il-qorti tordna li l-ispejjeż kollha hekk mitluba fir-rikors maħluf tal-aġenzija attriċi jitħallsu mis-soċjetà konvenuta *Restoration and Construction Services Group Limited*.«

10. Ir-raġunijiet li wasslu lill-ewwel qorti għal din id-deċiżjoni ġew imfissra

hekk:

»Il-kawża odjerna ġiet imnedija mill-aġenzija attriċi l-*Aġenzija għall-Infrastruttura Malta* fejn qed titlob sabiex is-soċjetà konvenuta *Restoration and Construction Services Group Limited* tiġi kkundannata sabiex tħallas id-differenza fil-prezz ta' bejn l-offerta tagħha u l-offerta li biha finalment ġiet *awarded* is-sejħha għall-offerti

»... ..

»Min-naħa tagħha, fir-risposta maħlufa tagħha, is-soċjetà konvenuta targumenta li:

- »• l-aġenzija attriċi kellha tiddikjara b'mod ċar u dirett x'kien is-sors tal-azzjoni minnha promossa;
- »• is-soċjetà konvenuta tgħid li hija dejjem aġixxiet in bona fede u kienet dejjem skjetta dwar x'kienu r-raġunijiet tar-rinunzja;
- »• huwa magħruf u aċċettat illi l-liġi ma taċċettax li xi ħadd jiġi mgjegħel jagħmel dak li huwa impossibbli;
- »• hija sfat vittima ta' prattiċi ta' limitazzjoni ta' kummerċ;
- »• kien hemm numru ta' inkongruenzi fis-sejħha għal offerti;
- »• hemm differenza sostanzjali bejn il-kwantitajiet previsti fis-sejħha u dawk effettivament riżultanti fil-post.

»Fir-risposta maħlufa ulterjuri tagħha s-soċjetà konvenuta twieġeb – b'riferenza għad-dikjarazzjoni tal-aġenzija attriċi li s-sors tad-dritt tal-azzjoni minnha promossa hija ta' danni *ex contractu* – li r-responsabilità pre-kuntrattwali ma tiffigurax fl-isfera tar-responsabilità kuntrattwali. Is-soċjetà konvenuta tkompli billi tgħid li d-dikjarazzjoni tal-aġenzija attriċi li hija marbuta bl-offerta tagħha hija kontrosens fir-rigward tar-responsabilità pre-kuntrattwali. Is-soċjetà konvenuta tilmenta wkoll b'mod subordinat li f'tema ta' responsabilità pre-kuntrattwali naxxenti minn trattattivi, id-danni tutelati huma dawk marbuta ma' interruzzjoni ingustifikata tat-trattattivi. Hija tgħid li d-danni li setgħet tirreklama l-aġenzija attriċi kienu limitati għal danni li hija nkorriet sal-mument li spiċċat it-trattattiva.

»... ..

»Eċċezzjoni dwar li l-azzjoni tal-aġenzija attriċi hija kontradittorja bbażata fuq responsabilità pre-kuntrattwali u m'hijiex *ex contractu*.

»Permezz ta' din l-eċċezzjoni s-soċjetà konvenuta tilmenta li r-responsabilità pre-kuntrattwali ma toriġinax minn xi obbligu miftiehem u kuntrattat bejn il-partijiet iżda ssejħ fil-fażijiet ta' qabel il-firma tal-kuntratt. B'konsegwenza ta' dan, skont is-soċjetà konvenuta l-azzjoni

tal-aġenzija attriċi għandha nuqqasijiet serji minhabba li l-azzjoni tir-referi għal responsabilità fl-isfera pre-kuntrattwali waqt li fid-dikjar-azzjoni hija tgħid li l-azzjoni hija bbażata fuq relazzjoni li toħroġ minn kuntratt u għalhekk kontradittorja. B'konsegwenza ta' dan, jingħad li l-azzjoni tal-aġenzija attriċi tipekka proprju f'element vitali tal-azzjoni proċedurali.

»... ..

»Fuq ... jekk sejha għal offerti tikkreax ftehim taċitu, din il-qorti tagħmel riferenza għas-sentenza mogħtija fid-29 ta' April 2016 fl-ismijiet Avukat Peter Fenech noe v. Dipartiment tal-Kuntratti (numru 977/2009) fejn il-Qorti tal-Appell (Sede Superjuri), f'każ fejn id-Dipartiment tal-Kuntratti ma segwiex id-dettami tas-sejha, qalet is-segwenti:

“17. Għalkemm il-kuntest huwa differenti, is-sisien loġiċi tal-azzjoni tal-lum huma l-istess: hekk kif il-Konsorzju fuq stedina tad-Dipartiment għamel offerta, inħolqot relazzjoni kunsenswali – ftehim taċitu *de ineundo contractu* – bejn il-partijiet fis-sens illi l-offerta titqies kif imiss u ma tiġix imwarrba jekk mhux għal raġunijiet li jiswew fil-liġi. Ir-responsabilità ta' min jonqos li jħares il-kundizzjonijiet ta' dan il-patt taċitu hija r-responsabilità ta' min jonqos li jħares patt kuntrattwali, u għalhekk hija *ex contractu*.²”

»... ..

»Il-qorti taqbel ma' dak li ngħad hawn fuq u tagħmlu tagħha b'dana għalhekk illi l-qorti hi tal-fehma li l-azzjoni hekk kif magħmula mill-aġenzija attriċi hija korrettament ibbażata fuq relazzjoni *ex contractu* u r-riferenza għar-reġim pre-kuntrattwali ma jwassalx għal kontradittorjetà irrikonċiljabbli.

»*In vista* ta' dak li ngħad hawn fuq, l-argumenti mressqa mis-soċjetà konvenuta rigwardanti n-natura tat-talba tal-aġenzija attriċi sejrjn jiġu miċħuda.

»L-Ewwel Talba: (tiddikjara ... illi permezz tar-rinunzja tagħha s-soċjetà konvenuta kkawżat danni lill-aġenzija attriċi):

»... .. is-soċjetà konvenuta tilmenta li kellha raġunijiet plawsibbli sabiex tonqos milli tiffirma l-kuntratt minhabba li hija dejjem aġixxiet in bona fede u kienet dejjem skjetta dwar x'kienu r-raġunijiet tar-rinunzja. Hija tgħid li huwa magħruf u aċċettat illi l-liġi ma taċċettax li xi ħadd jiġi mġiegħel jagħmel dak li huwa impossibbli. Tisħaq ukoll li hija sfat vittma ta' prattiċi ta' limitazzjoni ta' kummerċ u li kien hemm numru ta' inkongruenzi fis-sejha għall-offerti u li rriżultat differenza sostanzjali bejn il-kwantitajiet previsti fis-sejha u dawk effettivament riżultanti fil-post.

»Il-qorti tibda billi tgħid li l-eċċezzjonijiet hawn fuq imsemmija mis-soċjetà konvenuta ma humiex raġunijiet valida sabiex soċjetà konvenuta ma tidholx għall-kuntratt wara li ssottomettiet offerta.

² »“Għalkemm fid-dottrina hemm min iqis ir-responsabilità pre-kuntrattwali bħala '*dritte spur*' jew '*third lane between contract and tort*', u għalhekk għajn ġdida ta' obligazzjonijiet, is-soluzzjoni 'kuntrattwali' tidher aktar korretta, għallinqas fil-kuntest tal-liġi tagħna li fl-art. 959 Kod. Ċiv. telenka tassattivament l-għejjun tal-obbligazzjonijiet.”

»Il-kwistjoni ta' bona fede ma teżentax lis-soċjetà konvenuta mir-responsabilità. Li trid tipprova s-soċjetà konvenuta huwa li hija aġixxiet bir-reqqa neċessarja u li f'adett il-miżuri neċessarji sabiex tara li tista' twettaq dik ir-responsabilità li assumiet fuqha hekk kif ser jiġi spjegat aktar 'il quddiem.

»Għandu jingħad li sejha għall-offerti b'hal din li taqa' taħt il-proċedura miftuħa (bl-Ingliż *open procedure*) ma tikkontemplax possibiltà ta' negozjati. B'hekk il-kuntrattur li jipparteċipa f'tali sejha għal offeriti jkun qed jaċċetta l-kundizzjonijiet tas-sejha inkluż il-kundizzjonijiet bin-numru 8 u 12.3 tal-*General Rules Governing Tenders*. Galadarba ġew imposti dawn il-kundizzjonijiet, dawn iridu jiġu rispettati b'mod strett minħabba li jekk ma jsirx hekk wieħed ikun qed jikser il-prinċipji fundamentali tal-akkwist pubbliku tat-trattament ugwali, tat-trasparenza u non-diskriminazzjoni.

»... ..

»Meħud in konsiderazzjoni dak li ngħad hawn fuq, il-qorti tinnota li fil-*General Rules Governing Tenders* is-sejha għall-offerti kienet tinkludi l-obbligu għas-soċjetà konvenuta li tidhol għall-kuntratt darba li r-rakkomandazzjoni saret definittiva. In fatti kundizzjoni 8.6 tgħid hekk:

»“Once the recommendation has become definitive the recommended bidder is obliged to accept the offer through Government's e-procurement platform.”

»Għandu jiġi nnutat ukoll li f'kundizzjoni bin-numru 12.3 tal-istess regoli hemm provdut li fejn il-kuntrattur ma jidholx għall-kuntratt ikollu jhallas id-differenza bejn il-valur tal-offerta tiegħu u l-valur tal-offerta finalment rakkomandata.

»Is-soċjetà konvenuta tilmenta wkoll li wieħed ma jistax jippretendi li hija twettaq xi haġa impossibbli.

»... ..

»Sabiex teżimi ruħha minn kull htija s-soċjetà konvenuta trid tipprova li fl-aġir tagħha hija aġixxiet b'hal *bonus paterfamilias*. Il-qorti hija tal-fehma li meta s-soċjetà konvenuta ssottomettiet offerta mingħajr ma kellha konferma bil-miktub ta' dak li kellhom ikunu l-prezzijiet tal-asfalt hija naqset mid-diliġenza rikjesta minnha.

»... ..

»L-argument imressaq mis-soċjetà konvenuta li għamlet sondaġġ telefoniku ma jikkonvincix lil din il-qorti. B'hal ma ntbagħtu l-*emails* li jinsabu mal-*affidavit* ta' Salvatore Pitrolo, is-soċjetà konvenuta setgħet faċilment bagħtet l-istess *email* qabel ma tefgħet l-offerta. Fl-aħħar mill-aħħar is-sejha għal offeriti damet miftuħa ftit aktar minn xahar u dan żgur huwa żmien suffiċjenti f'liema setgħu jintbagħtu dawn l-*emails*. Il-qorti tinnota li għall-*emails* li bagħtet f'Ġunju 2019, is-soċjetà konvenuta kellha risposti inkluż rati u konsegwentement huwa kemm xejn skreditat l-argument li f'adett ma ried jagħti kwotazzjoni bil-miktub!

»Il-qorti tinnota wkoll li fl-*affidavit* tiegħu Pitrolo jispjega li s-soċjetà konvenuta wettqet ukoll analiżi tal-prezz tal-asfalt f'Malta Il-qorti tinnota li dan id-dokument jirreferi għal irċevuta maħruġa minn kumpannija terza, liema rċevuta ġġib d-data tad-9 ta' Frar 2021 u *cioè* ferm wara li għalqet is-sejha għall-offerti! Sabiex ikun jista' jsir paragun kien ikun aħjar li tali analiżi ssir fuq irċevuta ta' żmien is-sejha

minhabba li analiżi bbażata fuq rati tas-sena 2021, *cioè* ferm wara li nfethet din il-kawża, ma tistax twassal għal analiżi komparattiva neċessarja.

»Anke jekk għas-saħħa tal-argument wieħed iqis l-argument tal-għoli tal-prezzijiet, is-sentenza ... fl-ismijiet Id-Direttur tal-Kuntratti v. Office Electronics Limited spjegat is-segwenti:

»“Fuq il-każijiet ta’ diffikultà fl-eżekuzzjoni ta’ kuntratt minhabba awment fil-prezzijiet, il-ġurisprudenza nostrana tinsenja: ‘Veru huwa ... li l-għoli tal-prezz mhix raġuni valida biex tiġġustifika l-*forza maggiore* speċjalment fil-kuntratti aleatorji, kif inhu l-appalt, iżda ġie anke ritenut illi l-prezz, anki f’każijiet bħal dawn, ma għandux ikun tali illi jġib ħsara enormi lid-debitur’ [Vol. XXXI.I.554] ‘... meta l-eżekuzzjoni tal-obbligazzjoni ssir impossibbli jew tant gravuża għad-debitur illi min għandu jiġġudika jara li ma jkunx ġust li d-debitur jiġi kundannat għall-adempiment tagħha.’ [Vol. XXXI.I.467].

»Dawn huma applikazzjoni tal-prinċipji kif esposti mill-awtur Cogliolo, *Scritti di Diritto Privato: ‘l’aggravamento del rischio, l’obbligo di maggiori spese, lo scomparire di ogni guadagno del venditore non sono ragioni di rottura del contratto ... Sarebbe un errore dire che le difficoltà, sien pure grandi, della prestazione esonerano dal compierla; ma sarebbe pure un errore il dire che per l’esonero ci vuole l’assoluta obiettiva impossibilità. Tocca al magistrato caso per caso ... Di più, il diritto non può dire, né una formula più ricca di contenuto e possibile dare; il resto è lasciato all’arbitrium judicis.’*”

»Mill-atti proċesswali l-qorti ma setgħetx tasal sabiex tiddetermina jekk iż-żieda li kellha taffronta s-soċjetà konvenuta kinitx ser tkun gravuża. Il-prova mressqa abbażi tal-analiżi inkluża in atti hija għal kull tunnellata jew metru kubu iżda fil-BOQ l-offerta kienet għal metru kwadru u metru lineari u għalhekk ir-rati pprovduti ma jistgħux jiġu kkomparati. Minbarra dan l-*emails* intbagħtu wara li s-soċjetà konvenuta rrinużjat għas-sejha għaldaqstant lanqas huma attendibbli sabiex il-qorti tibbaża l-analiżi tagħha fuqhom. Konsegwentement il-qorti m’hijiex f’pożizzjoni li tara jekk iż-żieda fl-asfalt kinitx tant gravuża li kieku kienet tillibera lis-soċjetà konvenuta mill-osservanza tal-obbligi assunti minnha fil-mument li pprezentat l-offerta tagħha.

»Fil-verità lanqas tressqet prova li kien hemm xi forma ta’ kuntatt mal-fornituri tal-asfalt qabel ma ġiet sottomessa l-offerta mis-soċjetà konvenuta. Is-soċjetà konvenuta faċilment setgħet tressaq il-prova ta’ din billi tħarrek il-persuni li verbalment allegatament tawha l-*quote* qabel is-sejha!

»Rigward il-kwistjoni allegata mis-soċjetà konvenuta li hija kienet vittima ta’ prattiċi ta’ *restraint of trade*, il-qorti tinnota li din ma ġietx ippruvata. Is-soċjetà konvenuta tilmenta wkoll li fis-sejha kien hemm inkongruenzi li minhabba fihom hija ma resqitx għall-kuntratt. Fuq dan il-punt il-qorti hija tal-fehma li kien hemm rimedji differenti li setgħet tuża s-soċjetà konvenuta. Ibda billi jingħad li fis-sejha għall-offerti hemm provdut li l-offerent prospettiv jista’ jitlob kjarifika waqt it-terminu tas-sejha. Ta’ min jinnota li skont regolament 38 tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta’ Malta dawn iridu jiġu mwiegħba b’mod tassattiv sa sitt ijiem qabel ma tagħlaq is-sejha. L-istess Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tipprovdi wkoll li oblatur ekonomiku jista’ abbażi ta’

regolament 262 jitlob rimedju mill-Bord ta' Revizjoni. Ġaladarba s-soċjetà konvenuta ma għamlitx użu minn dan ir-rimedju ma tistax issa tiġi u f'dan l-istadju tressaq tali ilmenti sabiex iservu ta' ġustifikazzjoni għalfejn ma daħlitx għall-kuntratt! Dan il-ħsieb ġie rifless ukoll fis-sentenza mogħtija fid-9 ta' Marzu 2020 fil-kawża fl-ismijiet Sultech & Co. v. Ministeru għal Għawdex et (numru 385/2019) fejn il-Qorti tal-Appell (Sede Superjuri) qalet hekk:

»“8. L-ilment ta' *Sultech* jolqot nuqqas jew irregolarità li, fil-fehma tagħha, kien għa' jeżisti qabel ma saret l-evalwazzjoni tal-offerti u, anzi, qabel ma għalaq iż-żmien li fih setgħu jintefgħu l-offerti. It-talba għat-tħassir tas-sejha għal offerti għalhekk kellha ssir, kif irid ir-reg. 262, 'qabel id-data tal-għeluq ta' sejha għall-kompetizzjoni'. *Sultech* mhux biss ma ressqitx dan l-ilment qabel id-data tal-għeluq tas-sejha iżda wkoll lanqas ma ressqitu quddiem il-Bord ta' Revizjoni, u għalhekk ma tistax tressqu f'dan l-istadju.”

»... ..

»Stabbilit dan jibqa' li jiġi mistharreg' l-ilment relatat mal-prattici tax-xogħol imwettqa minn kuntratturi oħra fejn allegatament wasslu għal xogħlijiet ħżiena. F'dan ir-rigward, il-qorti hija tal-fehma li din mhux ġustifikazzjoni aċċettabbli għax ħadd mill-awtorità kontraenti ma talab lis-soċjetà konvenuta tikser it-termini tal-kuntratt. Minbarra dan jekk dawn ix-xogħlijiet twettqu b'differenza minn dak li hemm fis-sejha għall-offerti, din kienet tikkostitwixxi modifika għall-kuntratt u jekk tali modifika kienet modifika illegali s-soċjetà konvenuta kellha rimedju sabiex titlob l-ineffettività tal-kuntratt *ai termini* tar-regolament 277 tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta' Malta u saħansitra titlob id-danni *ai termini* ta' regolament 278 tal-istess Leġislazzjoni msemmija. Jekk hija naqset milli tagħmel użu minn tali rimedju hija ma tistax tressaq tali ilment f'din iċ-ċirkostanza sabiex tiġġustifika n-nuqqas tagħha li tiffirma l-kuntratt.

»*FI-affidavit* tiegħu Salvatore Pitrolo jagħti raġunijiet għaliex skont huwa t-talba tas-soċjetà [*recte*, tal-aġenzija] attriċi mhux mistħoqqa. Huwa jgħid:

- It-talba preżenti tal-aġenzija attriċi mhux inkluża fis-sejha għall-offerti. F'dan ir-rigward l-aġenzija attriċi tirreferi għal kundizzjoni 12.3 tal-*General Rules Governing Tenders*. Jirriżulta minn klawsola 1.1 tas-sejha għall-offerti s-segwenti: “*These instructions to tenderers compliment the latest version of the general rules governing tenders applicable on the date of publication of this tender*”. Għalhekk jirriżulta ċar li minbarra t-termini inklużi fis-sejha għall-offerti, l-istess sejha kienet regolata mill-*General Rules Governing Tenders*. Il-kundizzjoni kkwotata mill-aġenzija attriċi hija ċara u tistabbilixxi li oblatur ekonomiku li jirtira l-offerta tiegħu waqt il-perjodu ta' validità ikun passibbli li jhallas id-differenza bejn l-offerta tiegħu u l-offerta eventwalment rakkomandata.
- L-aġenzija attriċi bil-kontra ta' dak li huwa previst fil-liġi Ewropea ma inkludietx fis-sejha għall-offerti r-rekwiziti sabiex il-kumpanniji parteċipanti jikkwalifikaw, ma semmietx il-prezz tas-sejha u ma talbitx lill-kompetituri għal *breakdown* tal-prezz qabel l-għotja finali sabiex jiġu ġġustifikati prezzijiet anomali.

»Fir-rigward tal-prezz, il-qorti tinnota li fil-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta' Malta ma jirriżultax obbligu li jiġi ppubblikat il-*budget*. L-unika riferenza għal *budget* jirriżulta fid-definizzjoni ta' offeriti inaċċettabbli. L-unika obbligu li jirriżulta huwa li l-awtorità kontraenti trid taħdem il-*budget* tagħha iżda imkien ma hemm l-obbligu li dan irid jiġi ppubblikat fis-sejha. Mill-atti proċesswali jidher li din l-istima saret.

»Fir-rigward ta' rekwiżiti ta' kwalifikazzjoni, il-qorti tifhem li dak li qed isir riferenza għalih huma l-kriterji tal-għażla hekk kif regolati fit-Taqsima VII tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta' Malta. Minn qari ta' regolamenti 217, 218 u 222 jirriżulta li dawn ir-rekwiżiti huma fakultattivi u hija l-awtorità kontraenti li tiddeċiedi jekk timponix dawn ir-rekwiżiti.

»Fir-rigward tal-*breakdown* tal-prezz qabel l-għotja finali sabiex jiġu ġġustifikati prezzijiet anomali, il-qorti tifhem li dak li qed jirreferi għalih Pitrolo huwa l-verifika fil-każ ta' offeriti baxxi b'mod anormali hekk kif regolati minn regolament 243 tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta' Malta. Il-qorti tinnota li dan huwa ilment kemmxejn frivolu minhabba li jirreferi għal meta offerent jissottometti offerta wisq baxxa b'dana illi jkun hemm dubju raġonevoli dwar jekk hemmx ksur ta' xi regoli dwar il-kompetizzjoni xierqa jew jekk il-kuntrattur in kwistjoni jkunx fehem x'inhu mitlub minnu u jekk hux ser ikun kapaċi jwettaq dak mitlub minnu. *Stante* li l-irfās offerta ġiet sottomessa mis-soċjetà konvenuta kien ikun eventwalment hija li trid tgħaddi minn dan it-test.

»• Ma hemm l-ebda nuqqas minn naħa tal-kuntrattur minhabba li ma kienx hemm obbligazzjoni kuntrattwali.

A skans ta' ripetizzjoni, il-qorti tirreferi għal dak li qalet aktar 'il fuq dwar in-natura kuntrattwali ta' sejha għall-offerti u tapplikah hawnhekk.

»• L-aġenzija attriċi ma ressqet l-ebda prova li l-kuntratt ta' għotja ġdida li biha l-Komunità Ewropea ġiet infurmata bi prezz ogħla.

»Dak li qed tilmenta minnu s-soċjetà konvenuta hawnhekk jirrelata mal-pubblikazzjoni fil-Ġurnal Uffiċjali tal-Unjoni Ewropea tal-avviż dwar l-għoti tal-kuntratt hekk kif regolat mir-regolament 282 tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 601.03 tal-Liġijiet ta' Malta. Dan l-ilment ma huwiex ta' fejda għall-kuntrattur konvenut minhabba [li] l-kundizzjoni tal-*General Rules Governing Tenders* in kwistjoni tagħmilha ċara li dak li trid tikkompensa s-soċjetà konvenuta huwa d-differenza fil-prezz bejn l-offerta tagħha u l-prezz tal-offerta li tiġi rakkomandata minflok tagħha. B'hekk dak li riedet tipprova l-aġenzija attriċi huwa l-valur tas-sejha hekk kifġiet rakkomandata lill-kuntrattur li ħadem il-lottijiet minflok is-soċjetà konvenuta. Il-qorti hija sodisfatta li din il-prova saret b'mod sodisfaċenti permezz tal-ittri ta' aġġudikazzjoni.

»• Ix-xogħlijiet li ma twettqux mill-aġenzija attriċi imma xorta tħallsu jammontaw għal €46,023.59.

»Dan l-argument ma għandu xejn x'jaqsam mal-kawża odjerna u konsegwentement mhux misthoqq.

»• It-talba tal-aġenzija attriċi mhux misthoqqa minhabba li ma ġewx ippreżentati dokumenti li juru li l-Komunità Ewropea ġiet infurmata li ma kienx hemm varjazzjonijiet u li l-unika bidla kienet id-differenza bejn l-offerti oriġinali.

»Dan ma għandu xejn x'jaqsam mal-kawża odjerna *stante* li l-ammont li jrid jitħallas mis-soċjetà konvenuta jirriżulta mill-kundizzjoni 12.3 tal-*General Rules Governing Tenders* u konsegwentement il-kwistjoni relatata mal-varjazzjonijiet ma għandha xejn x'taqsam.

»• Ir-raġuni tat-talba tal-aġenzija attriċi qed tiġi kkontestata min-ħabba li ma rriservatx l-istess trattament lill-oblatur li kklassifika fit-tieni post u rrifjuta li jwettaq ix-xogħlijiet.

»Kundizzjoni 8 tal-*General Rules Governing Tenders* tispjega li l-perjodu ta' validità tal-offerta kien ta' disgħin ġurnata. Fix-xieħda tiegħu l-Inġinier Frederick Azzopardi jispjega li meta ġew biex imorru fuq it-tieni oblatur ekonomiku l-perjodu ta' validità tal-offerta kien skada u konsegwentement it-tieni oblatur kellu kull dritt li jirtira mis-sejħha.

»Meħud in konsiderazzjoni dak kollu li ngħad hawn fuq, isegwi li ma tressqet l-ebda raġuni valida fil-liġi sabiex is-soċjetà konvenuta setgħet tirrifjuta milli tidhol għall-kuntratt in kwistjoni u b'hekk isegwi li l-aorti ser tilqa' l-ewwel talba tal-aġenzija attriċi minħabba li permezz tar-rinunzja tagħha s-soċjetà konvenuta kkawżat danni lill-aġenzija attriċi.

»It-Tieni Talba u t-Tielet (3) Talba: (tillikwida l-ammont ta' danni sofferti mill-aġenzija attriċi permezz tar-rinunzja tas-soċjetà konvenuta; tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallas id-danni likwidati lill-aġenzija attriċi):

»F'dawn iż-żewġ talbiet dak li qed titlob l-aġenzija attriċi huwa li l-qorti tikkwantifika d-danni li ġew sofferti minnha u sabiex tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallasha tali danni.

»Minn naħa tagħha s-soċjetà konvenuta tgħid li fir-rigward ta' obbligu *de ineundo contractu* l-parti danneġġata trid titpoġġa fis-sitwazzjoni li kienet qabel ma ġiet interrotta t-trattativa u għalhekk kienu limitati għad-danni li hija inkorriet sal-mument li t-trattativi fallaw.

»Il-qorti tinnota li dan mhux każ normali fejn parti li tkun tinsab fi trattativa tieqaf minn neġozjati iżda dawn huma ċirkostanzi fejn "l-hekk imsejħa] trattativi" seħħew taht numru ta' kundizzjonijiet. Waħda minn dawn il-kundizzjonijiet kienet li l-offerent li lilu tiġi aġġudikata s-sejħha jrid jidhol għall-kuntratt b'mod tassattiv u li jekk jonqos jeħel sanzjonijiet pekunjariji hekk kif imfissra f'kundizzjoni 12.3 tal-*General Rules Governing Tenders* li jipprovdi s-segwent

»"In instances where no bid bond is requested and the recommended tenderer withdraws his offer between the deadline for submission and the date of expiry of the validity of the tender, he shall be liable for the payment of any difference between his offer and the awarded offer."

»B'analoġija kieku kien hemm *bid bond* kienet tinqabad il-*bid bond* minflok Għalhekk l-argument imressaq mis-soċjetà konvenuta fil-kuntest speċifiku ta' dan il-każ mhux mistħoqq.

»Prinċipju kardinali tal-liġi tagħna huwa li jekk konvenzjoni hija ċara u ma hemmx lok ta' interpretazzjoni din għandha tiġi applikata

»... ..

»Applikat dak li għadu kemm gie kkwotat għal dan il-każ, jirriżulta li d-diċitura ta' kundizzjoni 12.3 hawn fuq kwotata ma tħalli l-ebda dubju f'moħħ din il-qorti b'dana illi għalhekk is-sanzjoni pekunjarja imposta mis-sejha tammonta għad-differenza bejn l-offerta tas-soċjetà konvenuta u l-offerta tas-soċjet li finalment giet mogħtija s-sejha.

»Għalhekk jirriżulta li l-offerti tas-soċjetà konvenuta kienu ta' €103,397.74 għal lot 1 waqt li għal lot 2 il-prezz kien ta' €126,326.96. Mill-atti jirriżulta li lot 1 intrebaħ bil-prezz ta' €114,331.78 waqt li lot 3 intrebaħ bil-prezz ta' €142,576.52. Konsegwentement id-differenza bejn iż-żewġ lottijiet hija dik ta' €27,183.60.

»B'hekk isegwi ... li l-qorti ser tilqa' t-tieni (2) u tielet (3) talba tal-aġenzija attriċi u għalhekk ser tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallas lill-aġenzija attriċi s-somma ta' €27,183.60.«

11. Il-konvenuta appellat b'rikors tat-28 t'Ottubru 2022 li l-attriċi wieġbet għalih fid-29 ta' Novembru 2022.

12. L-aggravji tal-appell huma mfissra hekk:

»Artikolu 156 tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta jipprovdi li rikors ġuramentat għandu jkun fih dikjarazzjoni li tisser b'mod ċar u sewwa l-oġġett tal-kawża sabiex isaħħah it-talba tiegħu u li kull att ġudizzjarju ma għandux ikun nieqes minn partikolaritajiet essenzjali espressament meħtieġa mil-liġi. L-azzjoni hija kontenuta fil-premessi u fit-talbiet li għalihom iwasslu. Irid jirriżulta n-ness ġuridiku bejn il-premessi u t-talbiet b'mod li r-rekwiżit proċedurali indikat fl-imsemmi artikolu 156 tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta [sic]. Huwa wkoll meħtieġ *ad substantiam* et *validitatem* illi l-azzjoni tkun waħda identifikabbli fil-liġi, fil-paramerti tar-rikors ġuramentat kif redatt. Dawn l-elementi huwa kollha ta' ordni pubbliku u jinħtieġ li jiġu segwiti sostantivament u għall-finijiet tal-validità tal-azzjoni. Isegwi għalhekk li fid-domanda jinħtieġ li jiġu esposti l-fatti kostitutivi u l-fatti leżivi tad-dritt soġġettivi li tiegħu tkun qiegħda tintalab it-tutela tal-liġi u dan flimkien mar-raġunijiet ta' dritt. L-oġġett tar-rikors ġuramentat kif gie deċiż mill-qrati tagħna f'diversi kawżi tul is-snin huwa dak li effettivament jiġi mitlub, filwaqt li l-kawża ġuridika għal dak mitlub jew ahjar il-*fundamentum agendi*, ossija l-oriġini tat-talba, hija l-kawża tad-domanda. Isegwi li l-parametri tal-kawża jiġu ffissati u allura ċirkoskritti mill-kawżali ossija l-kawża tad-domanda u mid-domanda nfisha.

»Qari u eżami tar-rikors ġuramentat tal-aġenzija appellata juri b'mod ċar u inkonfutabbli li l-*fundamentum agendi* u allura l-oriġini tat-talba għal dikjarazzjoni ta' responsabilità għal danni kkawżati fil-konfront tas-soċjetà konvenuta hija bbażata u fondata fuq responsabilità pre-kuntrattwali. L-aġenzija tgħid hekk fir-raba' kawżali tagħha:

»"Il-bwona fede għandha tiġi osservata miż-żewġ partijiet mhux biss fil-konklużjoni u fl-eżekuzzjoni tal-kuntratt iżda anke fil-fażi pre-kuntrattwali. Illi individwu jagħzel kapriċċożament illi ma jersaqx għall-iffirmar ta' kuntratt, semplicement għaliex m'għamilx ġestjoni tajba qabel aċċetta l-istess offerta, mhix raġuni valida biex ma tersaqx għall-konklużjoni tal-istess kuntratt."

»Kien proprju *in vista* ta' din il-kawżali prinċipali tal-aġenzija appellata li s-soċjetà konvenuta preliminarjament eċċepiet li l-aġenzija kellha tiddikjara b'mod ċar u dirett is-sors tad-dritt tal-azzjoni minnha promossa, sabiex is-soċjetà konvenuta tkun f'posizzjoni li tressaq ir-risposta tagħha għat-talbiet imressqa minnha. Konsegwentement is-soċjetà konvenuta esponenti appellanti rriżervat li tressaq eċċezzjonijiet ulterjuri, wara li l-aġenzija rikorrenti attriċi tkun iddikjarat is-sors tad-dritt tal-azzjoni minnha promossa.

»L-aġenzija appellata permezz ta' nota ddikjarat li s-sors tad-dritt tal-azzjoni minnha promossa hija dik ta' responsabilità *ex contractu*.

»Segwitu għal dina d-dikjarazzjoni da parti tal-aġenzija appellata s-soċjetà konvenuta esponenti pprezentat risposta maħlufa ulterjuri li permezz tagħha eċċepiet illi r-responsabilità pre-kuntrattwali ma tiffigurax f'ambitu u fl-isfera tar-responsabilità kuntrattwali billi r-responsabilità pre-kuntrattwali ma ssibx l-orijini u t-twelid tagħha f'xi obbligu miftiehem u kkuntrattat bejn il-partijiet iżda tiskatta konsegwenti għar-rapport ġuridiku li jiġi instawrat bejn il-partijiet parteċipi fit-trattativi, f'fażi ta' pre-kuntratt. L-argument tal-aġenzija appellata, kontenut fl-imsemmija dikjarazzjoni tagħha, li s-soċjetà konvenuta esponenti kienet marbuta bl-offerta li hija kienet ssottomettiet, tikkostitwixxi kontrosens fil-kuntest tal-azzjoni promossa għall-dikjarazzjoni u kundanna ta' responsabilità pre-kuntrattwali tas-soċjetà konvenuta esponenti, billi jekk l-offerta kienet tikkostitwixxi rabta allura l-azzjoni li l-aġenzija attriċi kellha tippromwovi kellha tkun dik għall-esekuzzjoni tal-offerta u mhux dik għall-dikjarazzjoni, imputazzjoni u kundanna kawża ta' responsabilità pre-kuntrattwali.

»Ir-responsabilità pre-kuntrattwali ma ssibx l-orijini u t-twelid tagħha f'xi obbligu miftiehem u kkuntrattat bejn il-partijiet iżda tiskatta konsegwenti għar-rapport ġuridiku li jiġi instawrat bejn il-partijiet parteċipi fit-trattativi, f'fażi ta' pre-kuntratt. Ir-responsabilità pre-kuntrattwali hija bbażata fuq principji u regoli ta' komportament u mhux ta' esekuzzjoni, regoli ta' aġir in bwona fede kif tippremetti u tiddikajra l-istess aġenzija appellata fil-kawżali tar-rikors ġuramentat tagħha. Ir-responsabilità li wieħed jaġixxi in *buona fede* ma tippoteġix u tissalvagwardja l-interessi inerenti l-adempiment tal-kuntratt; iżda tissalvagwardja l-korrettezza u l-ekwità fin-negozjati u d-dritt tal-parti li ma tidholx f'negozjati li jistgħu jirriżultaw futili kawża tan-nuqqas ta' bwona fede tal-parti l-oħra jew tal-intenzjoni ġenwina li parti milli tikkonkludi kuntratt. Issa l-obbligu tal-bwona fede huwa obbligu ġenerali, il-bwona fede ma tistax tiġi stabbilita *a priori* u tiddependi fuq il-fattispeċi tal-każ u l-eżistenza tagħha trid tiġi determinata u ġudikata mill-ġudikant.

»Dejjem ġie interpretat u applikat illi r-responsabilità għad-danni fl-ambitu tar-responsabilità pre-kuntrattwali sseħħ f'żewġ okkażjonijiet:

- »i. fejn parti twaqqaf in-negozjati mingħajr raġuni valida; jew
- »ii. fejn parti konsapevoli ta' raġunijiet ta' invalidità tal-kuntratt tonqos li tinforma l-parti l-oħra.

»L-espressjoni *culpa in contrahendo*, kif ir-responsabilità pre-kuntrattwali hija frekwetement riferita, titkellem dwar *culpa*, kolpa li tindika li din ir-responsabilità hija bbażata fuq in-nuqqas, il-kolpa. Il-kolpa hija l-mod komportamentali u ta' aġir li huwa kontra il-liġi, li intenzjonalment iwassal għall-eżitu kontra l-liġi jew in-nuqqas li wieħed jaġixxi b'mod li

jipprevjeni eżitu jew riżultat kontra l-liġi. Il-kolpa hija dejjem konfigurabbli ma' responsabilità delittwali jew kwazi delittwali li-ksur tal-dmir u l-obbligi pre-kuntrattwali tal-bwona fede u dak tal-kolpa ma humiex elementi indipendenti iżda huma elementi li jikkomplementaw ruħhom. Il-kolpa sservi sabiex tiddetermina u tillimita d-dover u dmir tal-bwona fede fil-fażi pre-kuntrattwali. Il-*culpa in contrahendo* hija karettierizzabbli bħala istitut partikolari u speċjali bbażat fuq responsabilità fiduċjarja. Hija konfigurabbli bħala responsabilità kwazi-kuntrattwali fejn in-nuqqas u l-ksur ma jiġix infurzat iżda jiġi ripreż jew irkuprat. Kif stqarret il-Qorti tal-Appell f'sentenza recenti mogħtija fl-1 ta' Dicembru, 2021 fil-kawża fl-simijiet Attard Services Limited vs Shell & MOH Aviation Fuels A.E il-prinċipju tal-*culpa in contrahendo* ossija responsabilità pre-kuntrattwali isib l-applikazzjoni tiegħu fil-kuncett ta' delitt jew kwazi-delitt u anke l-lum, fl-Italja, jingħad li l-artikolu 1337 huwa esposizzjoni speċifika tal-prinċipju ġenerali ta' *neminem lædere* sancit anke fil-Kodiċi Ċivili Malti. u l-Qorti tal-Appell tkompli "il-ġurisprudenza Taljana hija wkoll konformi mat-teorija li '*la responsabilità precontrattuale in tutte le ipotesi riconducibili alla previsione dell'art 1337 cc va qualificata come responsabilità per fatto illecito, in quanto non si correla alla violazione di obblighi negoziali*'".

»Isegwi minn dan kollu li l-azzjoni tal-aġenzija appellata li skond id-dikjarazzjoni u l-konstatazzjoni tagħha hija bbażata fuq regoli u prinċipji ta' responsabilità kuntrattwali tippekka b'mod serju, fundamentali, vitali u essenzjali fl-ambitu proċedurali u dan f'żewġ sferi, f'dik fejn rigorożament ma għandux ikun hemm kawżali kontradittorji u irrikonċiljabbli u fl-oħra fejn is-sors ta' dritt għall-imputabilità ta' responsabilità ma huwiex dak korrett, applikabbli, legittimu u koerenti mal-kawżali u l-konsegwenti fattispeċi tal-każ. Infatti l-aġenzija appellata fil-kawżali prinċipali tagħha kontenuta fir-rikors ġuramentat tagħha tirreferi għall-responsabilità fl-isfera pre-kuntrattwali filwaqt li fid-dikjarazzjoni tagħha ppreżentata fil-kors tas-smiġħ tal-kawża qiegħda tidentifika u tikkonstata s-sors tad-dritt li fuqu qiegħda tibbaża t-talbiet tagħha bħala dak naxxenti minn responsabilita *ex contractu*. Dawn huma żewġ posizzjonijiet kontradittorji u irrikonċiljabbli li ma jippermettux lill-azzjoni li tregġi u għalhekk jirrendu l-azzjoni promossa mill-aġenzija proċeduralment insostenibbli u nulla.

»L-istess aġenzija appellata permezz tal-imsemmija dikjarazzjoni ppreżentata minnha fil-kors tas-smiġħ tal-kawża qiegħda tistqarr u tikkonstata li hija tibbaża t-talba tagħha għal dikjarazzjoni ta' htija tas-soċjetà konvenuta appellanti fuq r-responsabilità li toħroġ minn kuntratt (*ex contractu*) meta l-istqarrijiet tal-aġenzija fir-rikors ġuramentat tagħha u l-fattispeċi tal-każ juru mingħajr ebda ombra ta' dubju li kollox jinsab fl-isfera pre-kuntrattwali, sfera li hija affini ma' kwistjonijiet u ċirkostanzi ta' komportament u mhux ma inadempjenzi kuntrattwali.

»Mingħajr preġudizzju għal dak kollu fuq espost u b'mod subordinat għalih, f'tema ta' responsabilità pre-kuntrattwali kawża ta' obbligu *de ineundo contractu* marbuta u naxxenti mit-trattattiva, id-danni tutelati huwa dawk attribwibbli għall-interess negattiv tal-parti li hija vittima tal-interuzzjoni tat-trattattiva għal raġuni ingustifikata, li jfisser allura li d-danneġġjat għandu jitqiegħed fis-sitwazzjoni li kien qabel ma ġiet interrotta t-trattativa. Speċifikatamet għall-każ odjern u fuq l-iskorta tal-prinċipju fuq espost, id-danni li l-aġenzija appellata allegatament

ġarrbet u issa qiegħda tirreklama, wara l-interuzzjoni tat-trattativa, kawża u riżultat ta' inizjattivi u deċiżjonijiet meħuda minnha u ta' atti magħmula minnha, la huma tutelabli u wisq aktar reklamabli f'sitwazzjoni u ċirkostanzi fejn tiġi invokata r-responsabilità pre-kuntrattwali tas-socjetà konvenuta appellanti. Fil-kawża Saviour Fiteni et v. Louis Mazzitelli et deċiża mill-Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri) fit-2 ta' Ġunju 2003 dik il-qorti wara li rreferiet għas-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell, Sede Kummerċ, tas-26 ta' Novembru 1971 fil-kawża fl-ismijiet John Pullen et v. Manfred Gunter Matysik et fejn ġie affermat il-prinċipju f'tema ta' danni b'rabta' ma ksur ta' obbligu *de ineundo contractu* (obbligu li wieħed jidhol f'kuntratt) u l-kuncett ta' responsabilità pre-kuntrattwali u d-dritt għad-danni (interest negattiv in kontraposizzjoni għall-interest pożittiv ossija l-benefiċċju li l-parti danneġġjata kienet tircievi kieku l-kuntratt ġie eżegwit) citat is-segweni bran mill-imsemmija sentenza: "*the damage to which plaintiffs are entitled are, however, to be restricted to the actual losses they incurred up to the time that the negotiations broke down, whether they consist in actual expenses incurred or depreciation of material or otherwise but are not to include any profits which they would have derived from the concession of the boutique as in that way they would be benefitting from an obligation which never came into existence*".

»Minn dan l-insenjament isegwi li l-aġenzija ma tistax leġittimament tippretendi l-ħlas ta' danni li hija ma kinitx għadha inkorriet meta t-trattattivi fallaw. L-aġenzija attriċi qiegħda tippretendi ħlas ta' danni li hija setgħet tkun intitolata għalihom kemm-il darba s-socjeta iffirmit il-kuntratt ta' appalt u sussegwentement naqset li tonorah u tesegwih. Galadarba l-partijiet kienu għadhom fil-fażi purament pre-kuntrattwali, kif *del resto* tammetti u taċċetta l-istess aġenzija appellata fil-kawżali prinċipali tar-rikors ġuramentat tagħha, allura d-danni li setgħet tirreklama setgħu ikunu limitati biss għal danni li hija inkorriet sal-mument li t-trattattivi fallaw.

»Finalment iżda dejjem mingħajr preġudizzju jiġi sottomess li l-aġenzija appellata qiegħda tallega li s-socjetà konvenuta appellanti naqset mid-dover tagħha ta' bwona fede meta hija għażlet li ma tersaqx għall-firma tal-kuntratt ta' appalt. Kif jingħad fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell mogħtija fit-3 ta' Marzu 1967 fil-kawża Dr Biagio Giuffrida et v. Onor Dr Giorgio Borg Olivier et il-bwona fede hija preżunta u konsegwentement jispetta lill-aġenzija appellata li tipprowa li s-socjetà konvenuta esponenti meta għażlet li ma tersaqx għall-firma tal-kuntratt għamlet dan in mala fede. Ma nġiebet ebda prova li s-socjetà konvenuta appellanti kienet in malafede meta hija għażlet li ma tersaqx għall-firma tal-kuntratt ta' appalt. Għall-kuntrarju mill-provi prodotti kemm mill-aġenzija appellata u kif ukoll mis-socjetà konvenuta esponenti appellanti (dawn tal-aħħar bl-ebda mod kontradetti anzi aċċettati mill-aġenzija appellata fin-nuqqas ta' xi forma ta' kontroll permezz ta' kontro-eżami) jirriżulta ppruvat li s-socjetà konvenuta esponenti appellanti kellha ġustifikazzjonijiet plawsibbli u kredibbli għala hija kienet għażlet li ma tersaqx għall-firma tal-kuntratt. Jinsab ppruvat mingħajr ebda ombra ta' dubbju li s-socjetà konvenuta esponenti appellanti hekk kif ġiet infurmata li hija kellha tersaq għall-kuntratt finali infurmat lill-aġenzija attriċi li hija kienet qiegħda tirriskontra diffikultajiet sabiex tikkonferma prezzijiet għall-fornitura ta' asfalt minn socjetajiet fornitriċi lokali li hija kienet ingħatat preventivament minn dawn l-istess socjetajiet fil-fażi tal-preppazzjoni tal-offerta

u li dan kien ifisser li kienet ser tkun rinfaccjata bi prezzijiet ogħla minn dawk oriġinarjament mogħtija lilha minn dawn l-istess soċjetajiet, prezzijiet li kienu ser ipoġġuha f'impossibilità li tidhol għall-kuntratt ta' appalt previst jekk mhux bil-prospettiva inevitabli ta' telf ingenti li kien ser ikollu konsegwenzi serji u devastanti fuq is-sostenibilità u ultimament l-eżistenza tagħha. Is-soċjetà konvenuta spjegat li dawn is-soċjetajiet li kienu ikkommunikawha l-prezzijiet dejjem verbalment u qatt b'mod skritt kienu direttament interessati fl-appalti li hija kienet ipparteċipat għalihom bl-offerta tagħha, u għalhekk kellha suspett fondat li n-nuqqas ta' konferma tal-prezz preċedentement u preventivament indikat lilha kienet mossa premeditata u mirata sabiex tpoġġi lis-soċjetà konvenuta esponenti appellanti, li dejjem kienet tiddependi mill-fornitura lokali tal-asfalt sabiex teżegwixxi l-appalt, f'diffikolata kwantu għall-eżekuzzjoni tal-appalt. Dan kollu ġie spjegat f'laqgħa li s-soċjetà konvenuta esponenti talbet mal-aġenzija appellata. L-aġenzija attriċi talbet lis-soċjetà konvenuta esponenti tgħaddilha provi li juru li dawn is-soċjetajiet ma kinux lesti li jikkonfermaw il-prezzijiet għall-fornitura tal-asfalt preċedentement u preventivament ikkommunikati lis-soċjetà konvenuta esponenti, iżda s-soċjetà konvenuta esponenti ma setgħetx tagħmel dan għad illi [*recte*, għax] l-indikazzjoni tal-prezz mis-soċjetajiet fornituri tal-asfalt dejjem ingħata verbalment minkejja li ġiet mitluba mis-soċjetà konvenuta esponenti permezz ta' *emails* li jinsabu eżebiti mal-*affidavit* ta' Salvatore Pitrolo rappreżentant tas-soċjetà konvenuta esponenti. L-aġenzija għalhekk għażlet li tipproċedi b'din il-kawża. Fis-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Civili fil-kawża fl-ismijiet Elia Grixti v. Mark Grech *noe et* deciża fit-3 ta' April 1998 il-qorti ddikjarat li jkun hemm responsabilità pre-kuntrattwali jekk jikkonkorru żewġ elementi komplimentari, li l-Prim' Awla spjegat b'dan il-mod:

- »1. li l-parti l-waħda li tkun inkorriet in buona fede ċertu spejjeż bl-aspettativa ta' ftehim vinkolanti bejnha u l-parti oħra; u
- »2. dik il-parti l-oħra li tkun b'kapriċċ u kważi malafede jekk mhux neċessarjament b'ingann jew b'qerq, itterminat in-negożjati fi stadju fejn il-kunsens reċiproku tal-partijiet kien identiku dwar il-kundizzjonijiet essenzjali tal-ftehim, iżda ma seħħx b'konsegwenza ta' dan il-kapriċċ. Fil-każ fejn hemm ir-rekwiżit essenzjali tal-formalità irid infatti kważi jirriżulta mill-provi li l-unika raġuni l-għala ma hemmx rabta vinkolanti huwa proprju n-nuqqas ta' dik il-formalita' rikjesta mill-liġi u għal bqija l-ftehim ġie konsolidat.

»Mill-provi ma jirriżulta bl-ebda mod ippruvat li s-soċjetà konvenuta appellanti kienet itterminat in-negożjati b'kapriċċ, bi kważi malafede jew b'xi ingann jew b'qerq. Għall-kuntrarju s-soċjetà konvenuta esponenti appellanti aġixxiet b'mod trasparenti u in bwona fede assoluta u talbet laqgħa sabiex tikkommunika, tesprimi u tesponi lill-ogħla ufficjali tal-aġenzija d-diffikultajiet li kienet qed tirriskontra u sabiex tispjega d-diffikultajiet li kien ser ikollha tirrinfaċċja jekk kemm-il darba tiffirma l-kuntratt ta' appalt. L-aġenzija appellata kienet konxja li s-soċjetà konvenuta esponenti appellanti ma kinitx resqet u attendiet għal-laqgħa in malafede u b'xi ħsieb ta' ingann u qerq, tant li talbet il-provi miktuba li jevidenzjaw ir-rifjut tas-soċjetajiet fornitriċi tal-asfalt li jikkonfermaw il-prezzijiet preċedentement u preventivament ikkommunikati minnhom lis-

soċjetà konvenuta esponenti appellanti. Sfortunatament għar-raġunijiet fuq imfissra provi miktuba ma setgħux jiġu fornuti. Il-fatt li provi ma setgħux jiġu fornuti ma jfissirx li s-soċjetà konvenuta esponenti appellanti aġixxiet b'kapriċċ u kważi malafede jew b'ingann jew qerq u għalhekk hija l-umli opinjoni tas-soċjetà konvenuta esponenti appellanti li ma kellux jiġi imputat lilha xi responsabilità. «

13. Tgħid hażin il-konvenuta appellanti illi “l-kolpa hija dejjem konfigurabbli ma’ responsabilità delittwali jew kważi delittwali”; nuqqas ta’ twettiq ta’ obligazzjoni kuntrattwali jista’ wkoll ikun konsegwenza ta’ *culpa*. L-argument illi, għax l-istitut huwa ta’ “*culpa*” *in contrahendo*, mela bilfors jaqa’ fl-ambitu ta’ responsabilità *ex delicto vel quasi* huwa għalhekk hażin.
14. Bla ma hemm għalfejn nidħlu fl-evoluzzjoni storika tal-kunċett tal-*culpa in contrahendo*, li turi li r-responsabilità pre-kuntrattwali hija *ex contractu*³, biżżejjed ngħidu illi fil-każ tallum in-natura kuntrattwali tar-relazzjoni li nħolqot bejn il-partijiet hekk kif saret l-offerta u għalaq iż-żmien meta setgħet tittiehed lura⁴ toħroġ mill-fatt illi biex tefgħet l-offerta tagħha l-konvenuta aċċettat il-kondizzjonijiet tas-sejha, u b’hekk daħlet f’kuntratt preliminari. Ir-relazzjoni bejn il-partijiet hija “pre-kuntrattwali” mhux għax hemm xi haġa nieqsa fiha biex issir “kuntrattwali” iżda għax ma hijiex il-kuntratt li għalih saret is-sejha – il-“kuntratt finali” – iżda hija biss kuntratt preliminari *de ineundo contractu*, fażi ta’ qabel ma jsir il-kuntratt finali: ir-rabta f’dan l-istadju ma hijiex dik ta’ kuntratt “*for resurfacing works of various rural roads*” iżda hija rabta li trid ħarsien tal-kondizzjonijiet tas-sejha maħsuba biex iwasslu għall-għażla ta’ min sejjer jingħata dak il-kuntratt, u fost dawk il-kondizzjonijiet tas-sejha hemm appuntu dik li

³ Ara *e.g. Av. Peter Fenech noe v. Dipartiment tal-Kuntratti*, App. 29 ta’ April 2016, rik. 977/2009, para. 16 *et seq.*

⁴ Klawnsola 12.1 tal- *general rules governing tenders*; ara para. 2, *supra*.

tirregola x'jiġri fil-każ li l-oblatur magħżul ma jersaqx għall-formazzjoni tal-kuntratt finali. Kontra dak li tgħid il-konvenuta appellanti, dan ukoll huwa "obbligu miftiehem" li aċċettat u ntrabtet bih meta tefgħet l-offerta tagħha.

15. Lanqas ma hemm il-"kontrosens" li qiegħda tara l-konvenuta bejn il-premessi u t-talbiet tal-attriċi. Li qiegħda titlob l-attriċi ma huwiex li jitwettaq il-kuntratt finali, iżda li jitwettqu l-kondizzjonijiet li jirregolaw ir-relazzjonijiet bejn oblatur – li sa issa safejn jolqot il-kuntratt finali huwa biss oblatur u mhux kuntrattur – u awtorità kontraenti sakemm isir il-kuntratt finali, fosthom il-konsegwenzi għal nuqqas bħal dak tal-konvenuta.
16. Tgħid ukoll ħażin il-konvenuta illi "jekk l-offerta kienet tikkostitwixxi rabta allura l-azzjoni li l-aġenzija attriċi kellha ttipromwovi kellha tkun dik għall-esekuzzjoni tal-offerta". Li korrettement qiegħda tfittex l-attriċi ma hijjex "l-esekuzzjoni tal-offerta", għax dik l-offerta ttieħdet lura qabel ma sar il-kuntratt finali li għalhekk baqa' ma sarx; li qiegħda tfittex l-attriċi hija l-konsegwenza miftiehma fil-kuntratt preliminari *de ineundo contractu* – essenzjalment danni pre-likwidati – fil-każ li l-oblatur magħżul jieħu lura l-offerta flok jiffirma l-kuntratt.
17. Tgħid ukoll ħażin il-konvenuta illi "r-responsabilità pre-kuntrattwali ma ssibx l-orijini u t-twelid tagħha f'xi obbligu miftiehem u kkuntrattat bejn il-partijiet": effettivament fil-każ tallum issib "l-orijini u t-twelid tagħha" fil-kondizzjonijiet tas-sejha – fosthom dik dwar il-konsegwenza ta' nuqqas bħal dak tal-konvenuta – li l-konvenuta aċċettat u ntrabtet bihom meta għażlet li titfa' offerta.

18. Konsegwenza ta' dan hija illi fil-każ tallum il-kunċett ta' "interess negattiv" bħala kriterju tad-danni għal *culpa in contrahendo* ma huwiex determinanti billi d-danni huma ġà pre-likwidati bi ftehim bejn il-partijiet fil-kuntratt *de ineundo contractu*, viz. id-differenza fil-prezz bejn l-offerta tal-konvenuta u l-offerta finalment magħżula⁵.
19. Daqstant ieħor fieragħ huwa l-argument tal-konvenuta illi hija kellha "ġustifikazzjonijiet plawsibbli u kredibbli għala hija kienet għazlet li ma tersaqx għall-firma tal-kuntratt". Huwa wisq ovvju li l-konvenuta mxiet b'leġġerezza fit-tnejja tal-offerta tagħha.
20. Il-konvenuta tgħid illi "kienet qiegħda tirriskontra diffikultajiet sabiex tikkonferma prezzijiet għall-fornitura ta' asfalt minn soċjetajiet fornitriċi lokali li hija kienet ingħatat preventivament minn dawn l-istess soċjetajiet fil-fażi tal-preparazzjoni tal-offerta". Kif sewwa osservat l-ewwel qorti, iżda, "fil-verità lanqas tressqet prova li kien hemm xi forma ta' kuntatt mal-fornituri tal-asfalt qabel ma ġiet sottomessa l-offerta mis-soċjetà konvenuta. Is-soċjetà konvenuta faċilment setgħet tressaq il-prova ta' din billi tħarrek il-persuni li verbalment allegatament tawha l-*quote* qabel is-sejħa!".
21. Ukoll jekk hu minnu dak li tgħid il-konvenuta illi kisbet stimi preventivi u illi dawn l-istimi preventivi li ngħatat kienu ngħataw biss bil-fomm, dan huwa nuqqas tal-konvenuta li jixhed leġġerezza meta tidhol biex tagħmel offerti għal kuntratt ta' mijiet ta' eluf ta' euro bla ma għandha ebda offerta bil-miktub mingħand il-fornituri tagħha b'rabta li jzommu l-offerta miftuħa għaż-żmien meħtieġ sakemm jingħalqu l-proċeduri tas-sejħa.

⁵ Klawnsola 12.3 tal-*general rules governing tenders*; ara para. 2, *supra*.

22. Il-konvenuta tgħid illi ma setgħetx tressaq “il-provi miktuba li jevidenzjaw ir-rifjut tas-soċjetajiet fornitriċi tal-asfalt li jikkonfermaw il-prezzijiet preċedentement u preventivament ikkomunkati minnhom lis-soċjetà konvenuta”. Il-qorti tasal biex tifhem illi “s-soċjetajiet fornitriċi” – kollha kemm huma – jista’ jkollhom raġuni biex irrifjutaw *ex post* illi “jikkonfermaw il-prezzijiet preċedentement u preventivament ikkomunkati minnhom” – għalkemm tistenna illi l-konvenuta għall-inqas tħarrikhom biex jixhdu u r-“rifjut” jagħmluh quddiem il-qorti – iżda ma tifhimx kif operatur li jimxi bis-serjetà u bil-għaqaq sejjer *ex ante* u mhux *ex post* ma jitlobx u ma jinsistix li jkollu konferma bil-miktub ta’ “prezzijiet preċedentement u preventivament ikkomunkati” qabel ma jagħmel offerta msejsa fuq dawk il-prezzijiet. Il-qorti temmen illi, kieku verament ingħataw stimi preventivi ta’ prezzijiet, dawn kienu jingħataw bil-miktub u mhux bil-fomm.
23. U jekk hu minnu dak li tallega l-konvenuta – illi l-fornituri tal-asfalt qarrqu biha billi tawha bil-fomm stima ta’ prezzijiet li mbagħad irrifjutaw illi jikkonfermaw – ir-rimedju messha fittxitu kontra dawn il-fornituri u mhux mingħand l-attriċi.
24. Imbagħad, ukoll jekk naslu illi b’xi mod nemmnu illi l-konvenuta kellha stimi serji, u wkoll jekk huwa minnu li l-prezzijiet indikati sussegwentement żdiedu, dan huwa riskju li refgħet il-konvenuta meta tefgħet l-offerta tagħha: daqskemm ma kinitx sejra tnaqqas il-prezz tal-offerta likieku l-prezz naqas, ma tistax issa tinħall mill-konsegwenzi tal-offerta jekk il-prezz għola.
25. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tiċċad l-appell, li tqisu x’aktarx fiergħ.

26. L-ispejjeż tal-ewwel grad jibqgħu kif regolati fis-sentenza appellata; l-ispejjeż tal-appell tħallashom is-soċjetà konvenuta appellanti, u billi l-qorti tqis illi l-appell huwa wieħed fieragħ, wara li rat l-art. 223(4) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili tikkundanna lill-konvenuta appellanti tħallas l-ispejjeż għal darbtejn.

Mark Chetcuti
Prim Imħallef

Giannino Caruana Demajo
Imħallef

Anthony Ellul
Imħallef

Deputat Reġistratur
da